

Rapport natuur

Voorliggend rapport is een realisatie van de vijf Vlaamse Provincies. De interprovinciale werking Data & Analyse stelde de inhoud samen en verzamelde de data.

Inhoudsopgave

Rapport natuur	3
Natuurbeleid	4
Toestand van de natuur	9
Natuur en leefkwaliteit	16
Beheer	22
Samenvattende grafiek	24
Voetnoten en begrippenlijst	25
Colofon	26

Rapport natuur

Vlaams-Brabant

De [interprovinciale werking Data & Analyse](#) brengt informatie uit diverse bronnen samen voor studies en analyse. Dit rapport kwam tot stand in samenwerking met de [interprovinciale werking Natuur](#).

Voor alle Vlaamse gemeenten is natuur en groene ruimte een belangrijk beleidsthema. Ze hebben natuurterreinen in eigendom, vergroenen schooldomeinen en openbare ruimtes, ondersteunen de bescherming van bedreigde diersoorten en maken gebruik van natuurlijke oplossingen om klimaatadaptieve maatregelen te nemen. Dit zijn veelal **functionele benaderingen van natuur** op het gemeentelijk grondgebied. Daarnaast is er ook de **intrinsieke waarde van de aanwezige natuur**. Deze kan via een doordacht gemeentelijk beleid versterkt worden, bijvoorbeeld door acties rond verbinden van leefgebieden en ontsnipperen van de open ruimte.

Dit rapport brengt de natuur in Vlaams-Brabant in kaart, waarbij vergeleken wordt met het Vlaams Gewest. Dit rapport richt zich tot gemeentelijke ambtenaren en beleidsmakers die werken rond de natuurgerelateerde, gemeentelijke thema's. Daarnaast kan het een inspiratiebron zijn voor het onderwijs, zowel voor leerkrachten als voor scholieren en studenten.

Dit rapport geeft inzicht in welke **natuurwaarden** aanwezig zijn binnen de gemeentegrenzen en hoe deze waarden zich verhouden tot andere gemiddeldes. Het gaat om een selectie van belangrijke natuurwaarden, zonder allesomvattend te willen zijn.

Het rapport bevat hoofdzakelijk cijfermatige data in functie van oppervlakte. Zo geeft het de oppervlakte **groene bestemmingen**, **Natura 2000 gebieden** en **Vlaams Ecologisch Netwerk** in de gemeente weer. Om inzicht te geven in **waar de groene ruimte zich bevindt**, geeft het rapport ook data op kaart weer.

Een overzicht van belangrijke plant- en diersoorten binnen de gemeente en hoe deze beschermd kunnen worden, vind je hier niet terug. Op dat vlak wordt enkel verwezen naar **actieve soortbeschermingsprogramma's**.

De cijfers in dit rapport maken vooral duidelijk waaraan binnen de gemeente gewerkt kan worden. Ze kunnen een basis vormen om, samen met relevante partners uit het werkveld, beleidsdoelstellingen en concrete acties te formuleren om het lokale natuurbeleid te ondersteunen. Mogelijks beschikken de gemeenten over meer gedetailleerde lokale data, waar we met dit platform geen zicht op hebben. Deze kunnen een concreter beeld geven. Voor meer gedetailleerde cijfers informeer je best bij jouw gemeentebestuur.

Natuurbeleid

Een belangrijke basis voor het gemeentelijk natuurbeleid zijn de ruimtelijke afbakeningsplannen die aangeven waar welk natuurtype gewenst of beschermd is. Dit kan zowel op Europese, Vlaamse als lokale schaal zijn. Daarnaast zijn er wetgevende bepalingen die beperkingen opleggen ten voordele van de natuurwaarde binnen de gemeentegrenzen.

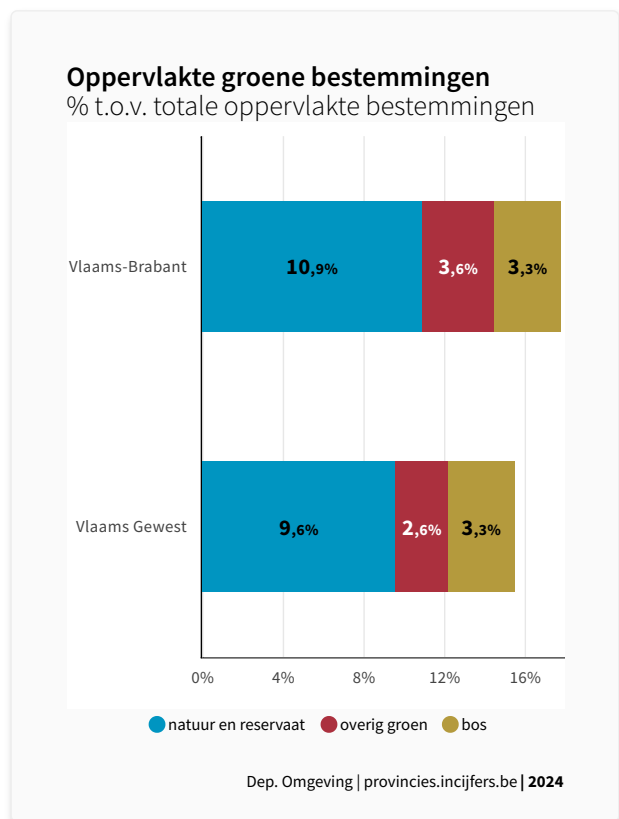
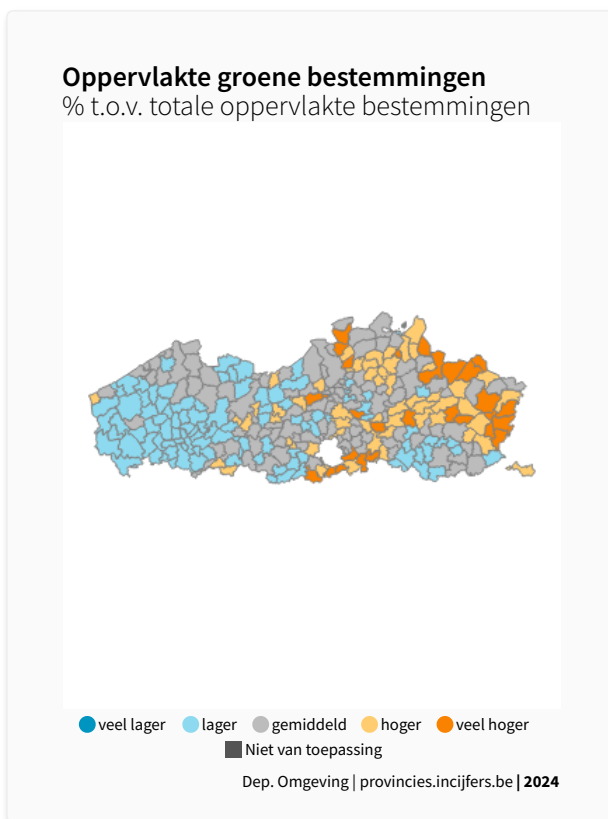
1. Groene ruimtelijke bestemming

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) legt voor de verschillende ruimtelijke bestemmingscategorieën streefcijfers voor de oppervlakte vast. Via de ruimteboekhouding (RBH) wordt opgevolgd welke oppervlakte per bestemmingscategorie gepland is.

1.1 Oppervlakte groene bestemming

In Vlaams-Brabant is 17,7% van de oppervlakte volgens de ruimteboekhouding ingekleurd als een groene bestemming. Het gaat dan om bestemming natuur en reservaat, bos en overig groen (o.a. parkgebieden, bufferzones en speelbossen). Dit oppervlakteaandeel binnen de gemeentegrenzen is hoger dan in het Vlaams Gewest (15,6%). Onderstaande kaart toont een overzicht van de oppervlakte groene bestemmingen ten opzichte van de volledige oppervlakte in 2024 op basis van z-scores.

Als we meer in detail kijken gaat het voor Vlaams-Brabant om 10,9% natuur en reservaat, 3,3% bos en 3,6% overig groen.

1.2 Andere bestemmingen met natuurmeerwaarde

Het zijn niet enkel de groene bestemmingen waar natuurbeleid geïmplementeerd kan worden. Zo kunnen beheerovereenkomsten ([2. Beheerovereenkomsten van landbouwers](#)), kleine landschapselementen en ecologische verbindingen natuur ondersteunen in de gebieden bestemd voor landbouw en wonen. Daar kunnen natuurinclusief bouwen, stedelijke vergroening en groenblauwe dooradering natuurlijke elementen toevoegen aan een stenige omgeving.

Meer informatie over de cijfers en verhoudingen tussen de verschillende bestemmingen vind je in het [Rapport ruimtegebruik](#).

2. Natura 2000-gebieden

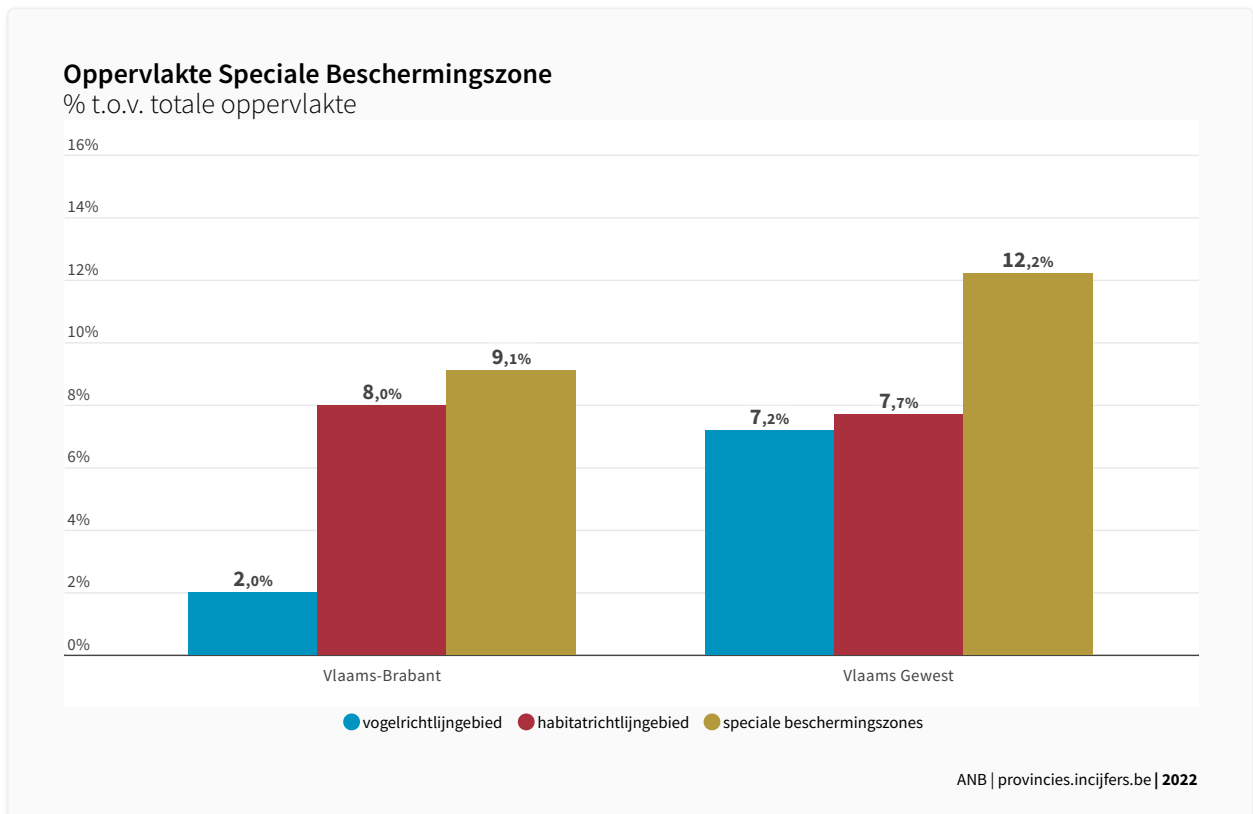
De Europese lidstaten zijn verplicht om voor bepaalde vogelsoorten, habitats en planten- en diersoorten 'speciale beschermingszones' (SBZ's) af te bakenen. Vlaanderen zet in op Europese natuurdoelen door de afbakening van speciale

beschermingszones voor habitats (SBZ-H's) en vogels (SBZ-V's). Samen vormen deze gebieden het Natura 2000-netwerk. De vogelrichtlijn uit 1979 en de habitatrichtlijn uit 1992 liggen hieraan ten grondslag. In uitvoering daarvan heeft Vlaanderen in 2001 delen van het Vlaamse grondgebied afgebakend als speciale beschermingszones. Deze gebieden zijn ook bekend onder hun benamingen habitatrichtlijngebieden en vogelrichtlijngebieden. De aanduiding of afbakening van de gebieden is op het terrein getoetst door de buitendiensten van het Agentschap voor Natuur en Bos.

Het is voor elk van deze SBZ's dat zogenaamde instandhoudingsdoelstellingen (kortweg IHD's) werden opgesteld. Deze natuurdoelen geven aan wat nodig is om voor de dier- en plantensoorten in het gebied een veilige toekomst te verzekeren.

In Vlaams-Brabant is 9,1% van de totale oppervlakte afgebakend als Natura 2000-gebied (vogelrichtlijngebied en/of habitatrichtlijngebied), meer bepaald 2,0% vogelrichtlijngebied en 8,0% habitatrichtlijngebied. Daarmee heeft de provincie minder vogelrichtlijngebied dan het Vlaams Gewest (7,2%) . Daarnaast heeft ze meer habitatrichtlijngebied dan het Vlaams Gewest (7,7%) .

Sommige gebieden kennen zowel een bescherming volgens de vogel- als de habitatrichtlijn. De totale oppervlakte van de speciale beschermingszones is daardoor geen optelling van de twee types richtlijngebieden.

3. Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)

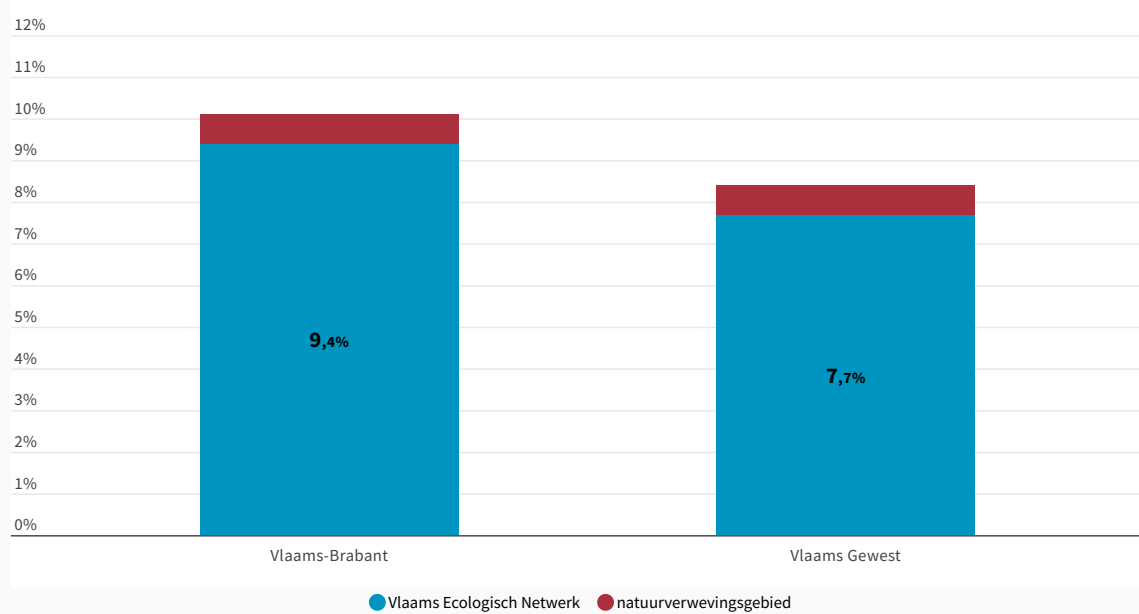
De natuurlijke structuur van Vlaanderen bestaat in de eerste plaats uit de gebieden van het [Vlaams Ecologisch Netwerk \(VEN\)](#), die de eigenlijke kern vormen, en de mantel aan natuurverwevings- en natuurverbindingsgebieden van het Integraal Verwevend en Ondersteunend Netwerk (IVON). Het VEN bestaat uit Grote Eenheden Natuur (GEN) en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (GENO), waar de natuur een hoofdrol heeft of krijgt. Voor het IVON zijn alleen cijfers van de natuurverwevingsgebieden beschikbaar. De natuurverbindingsgebieden worden door de provincies eerder schematisch aangeduid in hun provinciale ruimtelijke structuurplannen en zijn niet als oppervlakte weer te geven. De natuurverwevingsgebieden worden wel ruimtelijk afgebakend. Dit gebeurt in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. De afbakening van deze gebieden is van invloed op zowel het natuurbeleid als op het ruimtelijk beleid, bijvoorbeeld voor het al dan niet verlenen van vergunningen. De cijfers zijn gebaseerd op enerzijds de gebieden van het VEN, die opgenomen waren in de beslissing van de Vlaamse Regering van 18 juli 2003 en anderzijds de gebieden van het VEN en de natuurverwevingsgebieden, die afgebakend zijn in de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen.

VEN- en IVON-gebieden overlappen vaak met Natura 2000-gebieden.

In Vlaams-Brabant is 9,4% van de totale oppervlakte afgebakend als Vlaams Ecologisch Netwerk. Deze oppervlakte is hoger dan in het Vlaams Gewest (7,7%) . 0,7% van de totale oppervlakte van Vlaams-Brabant valt onder natuurverwevingsgebied, hetgeen lager is dan in het Vlaams Gewest (0,7%) .

Oppervlakte Vlaams Ecologisch Netwerk en natuurverwevingsgebied % t.o.v. totale oppervlakte

ANB | provincies.incijfers.be | 2024

4. Basisbescherming en specifieke maatregelen vanuit natuurwetgeving

4.1 Zorgplicht en natuurtoets

De meest algemene, horizontale beschermingsmaatregel is de zogenaamde zorgplicht uit het Decreet Natuurbehoud. De zorgplicht stelt dat bij alle (geplande) activiteiten in de breedste zin, die schade aan de natuur zouden kunnen veroorzaken, alle mogelijke maatregelen dienen genomen te worden om schade te voorkomen en indien dit niet mogelijk is te beperken en te herstellen. Op die manier is voor alle natuur in Vlaanderen een basisbescherming aanwezig, ongeacht de ruimtelijke bestemming of het al dan niet vergunningsplichtig zijn van activiteiten (horizontale beschermingsmaatregel).

Specifiek voor vergunningsplichtige activiteiten wordt onderzocht of voldaan is aan deze zorgplicht via de zogenaamde natuurtoets. Denk bijvoorbeeld aan het kappen van individuele bomen in woongebied of het verwijderen van kleine landschapselementen in agrarisch gebied, maar even goed aan het aanleggen van een nieuwe weg of het bouwen van een loods. Via de natuurtoets moet de vergunningverlenende overheid daarbij steeds nagaan of er sprake is van vermijdbare schade.

4.2 Verboden te wijzigen vegetaties

Specifiek voor een aantal zeldzame vegetatietypes geldt, ongeacht de ruimtelijke bestemming, een algemeen verbod op wijziging. Deze verboden te wijzigen vegetaties zijn in detail opgelijst in [bijlage V van het Besluit Natuurbehoud](#). Het betreft vennen, heide, moerassen, waterrijke gebieden en duinen. Van deze vegetaties bestaan geen actuele, gebiedsdekkende kaarten voor Vlaanderen. Indicatief kan gebruik gemaakt worden van de Biologische Waarderingskaart (BWK), maar het is steeds de actuele toestand op het terrein die primeert.

Daarnaast geldt ook een specifieke bescherming voor een aantal specifieke, halfnatuurlijke, maar biologisch waardevolle graslanden, de zogenaamde [historisch permanente graslanden](#). Afhankelijk van de ruimtelijke bestemming en een aantal andere factoren, zijn deze ofwel verboden te wijzigen, ofwel geldt een vergunningsplicht. Voor de historisch permanente graslanden is wel een kaart beschikbaar, met de aanduiding van het beschermingsniveau (verbod tot wijziging of vergunningsplicht). Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze enkel definitief werd vastgesteld voor de landbouwstreek 'Polders'. Voor het overige deel van Vlaanderen moet deze kaart als indicatief worden beschouwd, waarbij deze gebaseerd is op de BWK (overzicht in [bijlage IV Besluit Natuurbehoud](#)). Binnen VEN-gebied (zie [3. Vlaams Ecologisch Netwerk](#)) worden op de kaart naast de historisch permanente graslanden, ook de permanente graslanden opgenomen, aangezien ook deze verboden te wijzigen zijn, gelet op de ligging in VEN. De kaart vind je op [Geopunt](#) en extra duiding bij de complexe beschermingsmaatregelen van graslanden vind je op [Ecopedia](#).

4.3 Bosdecreet

Specifiek voor bos wordt de bescherming geregeld in het Bosdecreet. In Vlaanderen geldt algemeen een verbod op ontbossing met een aantal uitzonderingen en een ontheffingsmogelijkheid. Bij ontbossing is er een in detail afgebakende en decretaal verankerde

compensatieplicht waarbinnen moet gewerkt worden, in tegenstelling tot compensatie van andere types natuur. De regeling rond boscompensatie wordt op de [website van het ANB](#) toegelicht. Cijfers over bosoppervlakte komen verder in het rapport aan bod ([3. Bos](#)).

4.4 Beschermde soorten

In het [Soortenbesluit](#) is vastgelegd welke plant- en diersoorten in Vlaanderen beschermd zijn, waarbij specifieke beschermingsmaatregelen zijn vastgelegd, waaronder een aantal verbodsbepalingen. Ook de basis voor het vaststellen van de [soortenbeschermingsprogramma's \(SBP\)](#) is hierin opgenomen. Bij het opstellen van de soortenbeschermingsprogramma's worden gebieden aangeduid die van specifiek belang zijn voor het behoud van de respectievelijke soorten en waar de maatregelen uit het SBP zich op focussen.

De exacte ligging van de contouren en aangeduide waterlopen van de verschillende SBP's kan geraadpleegd worden via [Geopunt](#).

4.5 RAMSAR

De RAMSAR-gebieden zijn gebieden aangeduid in navolging van de "Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels" van 1971 (RAMSAR-conventie), waarbij specifieke aandacht gaat naar het behoud van de voor watervogels geschikte habitats. De RAMSAR-gebieden zijn terug te vinden op [Geopunt](#). Voor RAMSAR-gebieden zijn in Vlaanderen geen specifieke beschermingsmaatregelen van toepassing. Wel zijn deze gebieden omwille van hun belang vaak ook opgenomen onder andere beschermingsbepalingen. Zo zijn bijvoorbeeld alle RAMSAR-gebieden in Vlaanderen ook aangeduid als Vogelrichtlijngebied (SBZ-V).

5. Watertoets

Specifiek voor aquatische ecosystemen geldt een bescherming via het waterbeleid. Bij het beoordelen van vergunningen, plannen of programma's dient de overheid via de [watertoets](#) na te gaan of het voorgenomen project, plan of programma een schadelijk effect heeft, waarbij ook expliciet het effect op de flora en fauna benoemd worden. Het beperken van deze schadelijke effecten is van belang om tot een gunstige ecologische toestand van de waterlopen te komen (zie [4. Water](#)).

6. Beschermde cultuurhistorische landschappen

De beschermde cultuurhistorische landschappen zijn landschappen die omwille van belangrijke erfgoedwaarden in de brede zin, waaronder ook ecologisch belang, vanuit het Onroerenderfgoeddecreet een beschermd statuut hebben gekregen. Elk beschermd cultuurhistorisch landschap heeft specifieke beschermingsmaatregelen die vastgelegd zijn in een ministerieel besluit. Er kunnen bijvoorbeeld specifieke verbodsbepalingen van toepassing zijn om aanpassingen aan de bestaande natuurwaarden te doen, waarbij het gaat om zowel het verwijderen van bestaande elementen als het toevoegen van nieuwe zaken (bv. aanplanten bos). Algemeen zijn, ongeacht de ruimtelijke bestemming, historisch permanente graslanden gelegen in beschermde cultuurhistorische landschappen verboden te wijzigen.

In Vlaams-Brabant is 8.892,53 hectare of 4,2% van het totale grondgebied aangeduid als cultuurhistorisch landschap. De ligging van de beschermde cultuurhistorische landschappen is terug te vinden op het [Geoportaal Onroerend Erfgoed](#) of op [Geopunt](#). De specifieke beschermingsbesluiten zijn terug te vinden in de [besluitendatabank](#) van het agentschap Onroerend Erfgoed.

7. Duisternis

Kunstlicht, zoals straatverlichting, tuinverlichting of lichtreclame, heeft een negatieve impact op het leefmilieu en dient bijgevolg beperkt te worden. In het VLAREM (Vlaamse Reglement betreffende de Milieuvergunningen) zijn daarom generieke bepalingen opgenomen die voorschrijven dat lichthinder maximaal beperkt dient te worden. Deze bepalingen zijn terug te vinden in [hoofdstuk 6.3 van VLAREM II](#).

De concrete impact van kunstlicht op plant- en diersoorten, waaronder ook de mens, is niet altijd eenvoudig in te schatten. Om de effecten van nachtelijke buitenverlichting op de biodiversiteit en de menselijke gezondheid in kaart te brengen lieten de Vlaamse provincies een uitgebreide literatuurstudie uitvoeren. Daarnaast werd vanuit het Agentschap voor Natuur en Bos een ecologische duisternisbehoeftekaart opgemaakt, die indicatief toelaat om een inschatting te maken van de impact van geplande of bestaande verlichting op de biodiversiteit.

Omdat steden en gemeenten verplicht zijn om tegen 2030 over te schakelen naar ledverlichting is dit het uitgelezen moment om stil te staan bij de invloed van kunstlicht op mensen, dieren en planten. Om de juiste keuzes te maken kunnen volgende studies handvaten aanreiken:

- de literatuurstudie van het kenniscentrum milieu en gezondheid, naar de [relatie tussen nachtelijke verlichting en de menselijke gezondheid](#);
- de literatuurstudie door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, naar de [effecten van nachtelijke verlichting op de biodiversiteit](#);
- de ecologische [duisternisbehoeftekaart](#) van het Agentschap Natuur en Bos. Hoe donkerder het gebied op deze kaart, hoe belangrijker het is om het duister te houden of te maken.

Toestand van de natuur

Dit hoofdstuk beschrijft de huidige toestand van het grondgebied op vlak van natuur. Zowel het huidige voorkomen als relevante vormen van gebruik komen aan bod.

1. Waardevolle natuur

De 'kwaliteit' van de natuur in de gemeente kan worden ingeschat op basis van de [Biologische Waarderingskaart \(BWK\)](#). Deze gebiedsdekkende kaart brengt de vegetatie in kaart en duidt de biologische waarde aan van de aanwezige [ecotopen](#). Dat gaat van 'biologisch zeer waardevol' tot 'biologisch minder waardevol'. Behoud van reeds aanwezige natuur is heel belangrijk, zeker omdat deze vaak niet op korte termijn vervangbaar is. Kwaliteitsverbetering, uitbreiding en verbinden van de reeds aanwezige natuur maakt deze weerbaarder tegen biodiversiteitsverlies en klimaatverandering. Zoom in op onderstaande kaart om de biologische waarde van de aanwezige ecotopen te zien.

Geopunt.be gebruikt cookies om uw surfervaring te verbeteren.

Sommige cookies zijn noodzakelijk om de website optimaal te laten functioneren. Andere cookies zijn optioneel en worden gebruikt om de surfervaring op deze website te verbeteren. Meer info leest u in de [privacy-](#) en [cookieverklaring](#).

Noodzakelijke cookies

Deze cookies zijn vereist om de website goed te laten werken en zorgen ervoor dat uw cookievoorkeuren worden bewaard.

Analytische cookies

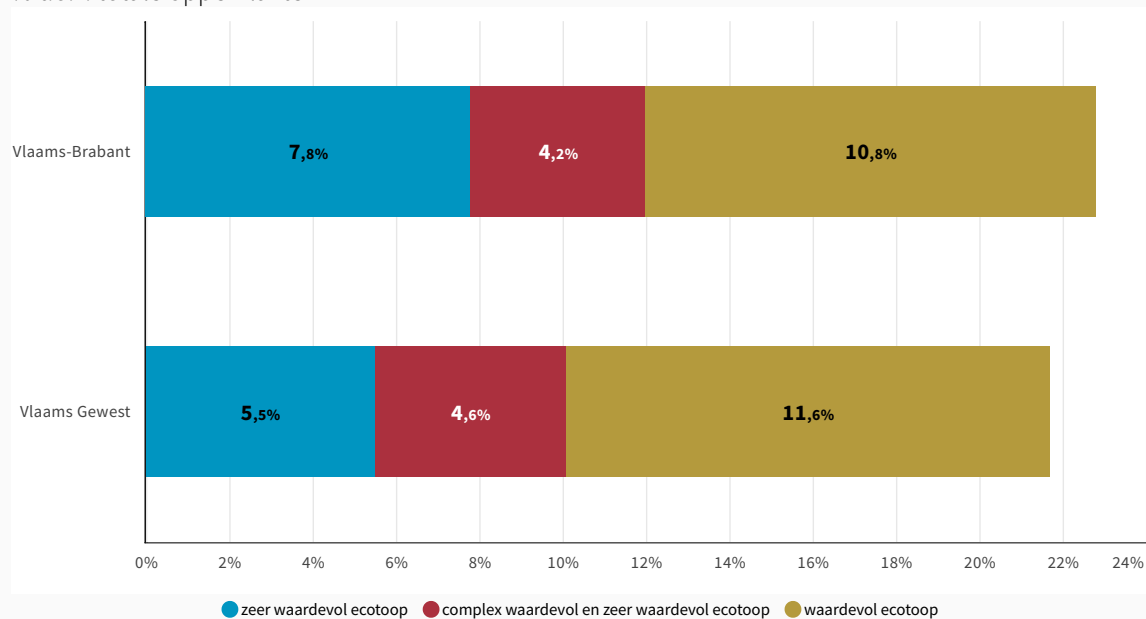
Deze cookies meten het aantal bezoekers op de website en geven een algemeen beeld van uw bezoek. Alle verzamelde gegevens zijn anoniem.

[Cookievoorkeuren opslaan](#)

Het aandeel van zeer waardevolle en waardevolle ecotopen volgens de biologische waarderingskaart in Vlaams-Brabant is met 22,8% van de totale oppervlakte hoger dan het gemiddelde voor het Vlaams Gewest.

Waardevolle ecotopen volgens de biologische waarderingskaart

% t.o.v. totale oppervlakte

INBO | provincies.incijfers.be | 2024

Op basis van de habitatkaart, die een afgeleide is van de BWK, is voor elke biotoop eveneens bepaald of deze overeenkomt met een habitattypen uit [bijlage I van de Habitatrichtlijn](#). De Habitatrichtlijn stelt dat elke Europese lidstaat maatregelen moet nemen om ervoor te zorgen dat deze [habitattypen](#) in 'gunstige staat' blijven of komen. Het doel hiervan is het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en wilde flora en fauna. In Vlaams-Brabant is 14.382,90 hectare volledig habitatwaardig. Daarnaast bevat 1.170,56 hectare zowel habitatwaardige, als niet-habitatwaardige delen en is het voor 4.052,71 hectare onzeker of er een Natura 2000-habitattypen aanwezig is.

Oppervlakte natura 2000-habitattypen

hectare

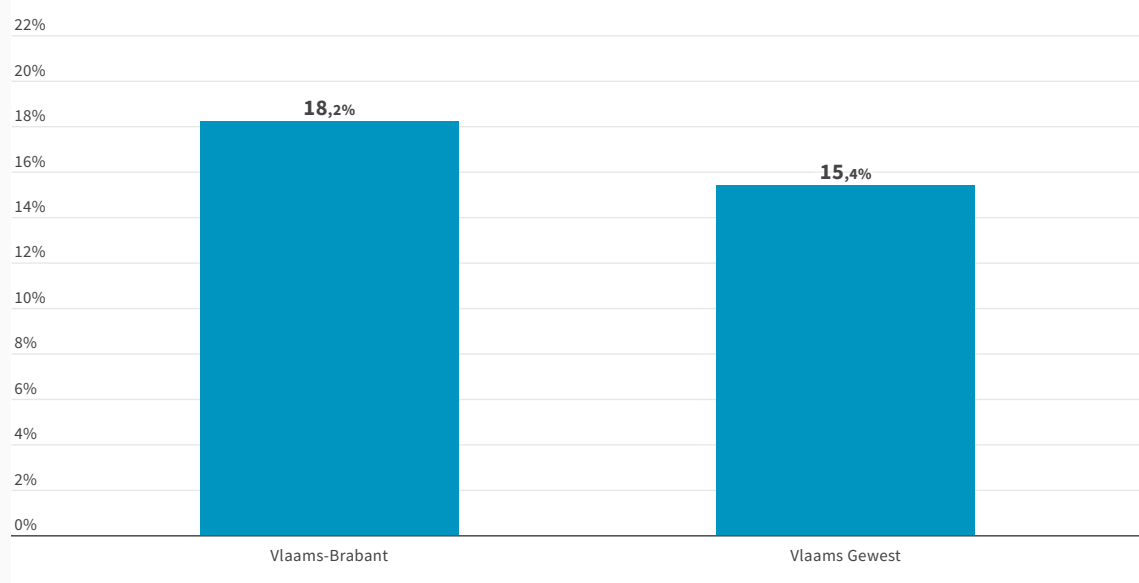
	Vlaams-Brabant	Vlaams Gewest
vlakdekkend Natura 2000-habitat	14.382,90	70.301,41
onzeker Natura 2000-habitat	1.170,56	5.578,23
gedeeltelijk vlakdekkend Natura 2000-habitat	4.052,71	20.996,37

INBO | provincies.incijfers.be | 2024

Ten slotte kan de BWK gebruikt worden om specifieke gebieden als '[faunistisch belangrijk gebied](#)' aan te duiden omwille van de aanwezige fauna. Een gebied wordt als faunistisch belangrijk omschreven wanneer er verschillende fauna voorkomt die op Vlaams regionaal niveau van belang is of wanneer deze fauna in hoge aantallen voorkomt. Het gaat dan voornamelijk om soorten die 'met uitsterven bedreigd', 'bedreigd' of 'kwetsbaar' zijn volgens de rode lijst, soorten die vermeld worden in de bijlagen van de Europese vogelrichtlijn of habitatrichtlijn of soorten waarvoor Vlaanderen internationaal van belang is. In Vlaams-Brabant is 18,2% van de totale oppervlakte geklasseerd als 'faunistisch belangrijk gebied'. Hoe de oppervlakte faunistisch belangrijk gebied in Vlaams-Brabant zich verhoudt tot Vlaams Gewest zie je in onderstaande grafiek.

Faunistisch belangrijk gebied

% t.o.v. totale oppervlakte

INBO | provincies.incijfers.be | 2024

2. Natte natuur

Onder natte natuur of 'wetlands' verstaan we de gebieden waar water de hoofdfactor is die de aanwezigheid van planten en dieren bepaalt. Het zijn gebieden waar de watertafel zich permanent of tijdelijk net onder of op het landniveau bevindt, of waar het land is bedekt met water. Het gaat om zowel zoete, brakke als zoute wetlands met uitzondering van de strandzone en de zee. Het gaat hierbij om open water (bijv. poelen, vijvers, uitgegraven plassen van bijvoorbeeld zand-, klei- of grindwinning, kunstmatige waterbekkens, waterlopen en kanalen), moerasvegetaties, natte heide, venen, natte graslanden en natte bossen. Overstroombare urbane gebieden of akkers worden niet meegeteld omdat zich daar geen natuurlijke vegetatie kan vestigen.

Wetlands zijn niet alleen belangrijk voor de natuur, maar ook voor talloze ecosystemendiensten zoals landbouw, drinkwater, recreatie, overstromings- en droogtebeveiliging, demping van temperatuurschommelingen.

Het INBO karteerde in de periode 2014-2016 de wetlands in Vlaanderen voor zowel de actuele als historische (periode 1950-1960) situatie. De studie werd gepubliceerd en is [beschikbaar in de INBO-publicaties](#).

In de studie worden 17 verschillende types wetlands onderscheiden, afhankelijk van de voedselrijkdom, de waterdiepte, de duur van het nat zijn van de bodem (periodiek of permanent) of de aanwezigheid van getijdenwerking, en het feit of het om open dan wel bosgebied gaat. De permanent natte terrestrische wetlands staan doorgaans onder invloed van de aanvoer van grondwater en zijn gekenmerkt door een potentieel veenvormende vegetatie. Tijdelijk natte wetlands zijn doorgaans overstromingsgebieden in valleien of gebieden die in het winterhalfjaar door neerslag een hoge watertafel kennen. Voor dit rapport vereenvoudigen we deze types naar de 7 hoofdcategorieën:

- diep stilstaand water
- ondiep stilstaand water
- periodiek natte voedselarme bodems
- periodiek natte matig tot zeer voedselrijke bodems met wetlandvegetatie
- permanent natte voedselarme bodems
- permanent natte matig tot zeer voedselrijke bodems
- getijdemoeras

Uit de resultaten blijkt dat in de tweede helft van de 20e eeuw in Vlaanderen bijna driekwart van alle wetlands verdween. Urbanisatie droeg voor ongeveer een vijfde bij aan het verlies van wetlands. Vier vijfde van het verlies is te wijten aan intensivering van de landbouw, bijvoorbeeld door plaatsing van pompgemalen in polders, doorgedreven buisdrainage, scheuren van graslanden, ophoging, verbreding en intensief ruimingsbeheer van afwateringsgrachten en waterlopen, grondwaterwinning voor irrigatie of bedijking. Enkel de diepe (of kunstmatige) waterplassen kenden een toename door ontginningen en de creatie van havendokken en in mindere mate ook de ondiepe waterplassen.

In Vlaams-Brabant was rond 2015 in totaal 7.512,66 hectare wetland aanwezig. In de jaren 1950-60 was dit 22.990,81 hectare, of een achteruitgang van 67,32%. In dit rapport vergelijken we de cijfers van de historische met de huidige oppervlakte wetlands. Uit het verlies aan oppervlakte kan onrechtstreeks ook de potentie voor herstel afgeleid worden. Volgens de auteurs zou in theorie tot 88% van het historische areaal hersteld kunnen worden, mits een aanzienlijke beleidsinspanning.

Onderstaande tabel toont de totale oppervlaktes (in hectare) van de verschillende types wetlands in 2015 (actueel wetland) en 1950-60 (historisch wetland). Waar binnen provincies.incijfers.be het jaartal 1955 gebruikt wordt, gaat dit om de periode 1950-60.

Oppervlakte wetlands naar type

Vlaams-Brabant, hectare

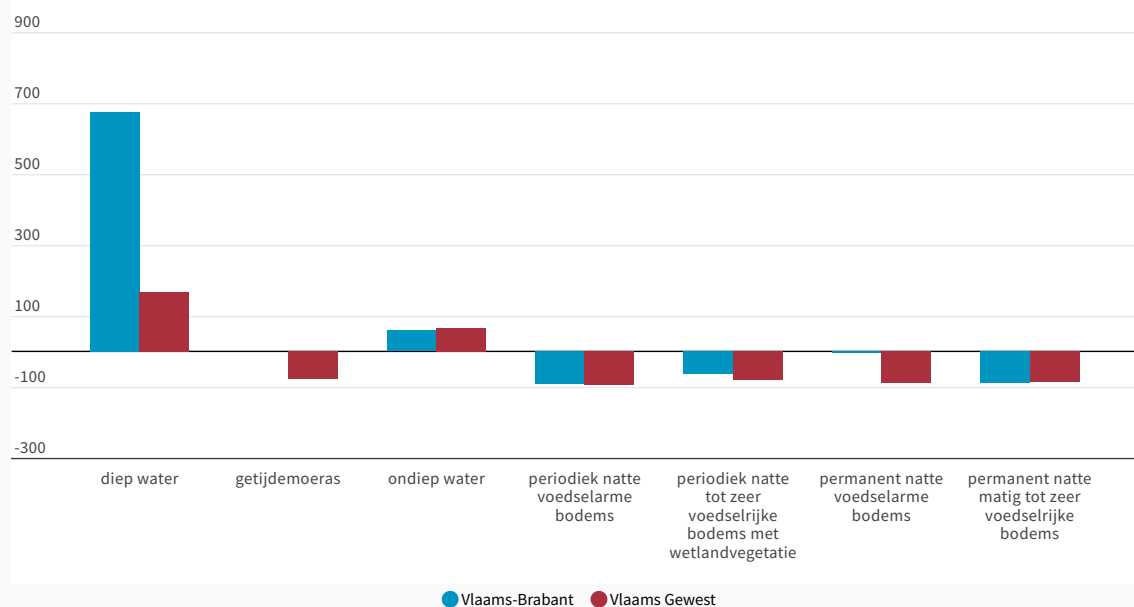
Onderwerp	1955	2015
oppervlakte diep stilstaand water	8,52	65,97
oppervlakte getijdemoeras	0,00	0,00
oppervlakte ondiep stilstaand water	799,40	1.271,72
oppervlakte periodiek natte voedselarme bodems	109,11	7,84
oppervlakte periodiek natte matig tot zeer voedselrijke bodems met wetlandvegetatie	14.000,51	5.290,86
oppervlakte permanent natte voedselarme bodems	18,04	17,20
oppervlakte permanent natte matig tot zeer voedselrijke bodems	8.055,23	859,07

INBO | provincies.incijfers.be | 1955, 2015

In onderstaande grafiek wordt het verschil weergegeven voor de 7 verschillende categorieën, zowel voor Vlaams-Brabant als het Vlaams Gewest. Het groeipercentage wordt gebruikt om de evolutie t.o.v. de historische oppervlakte (1950-1960) weer te geven.

Evolutie oppervlakte natte natuur naar type

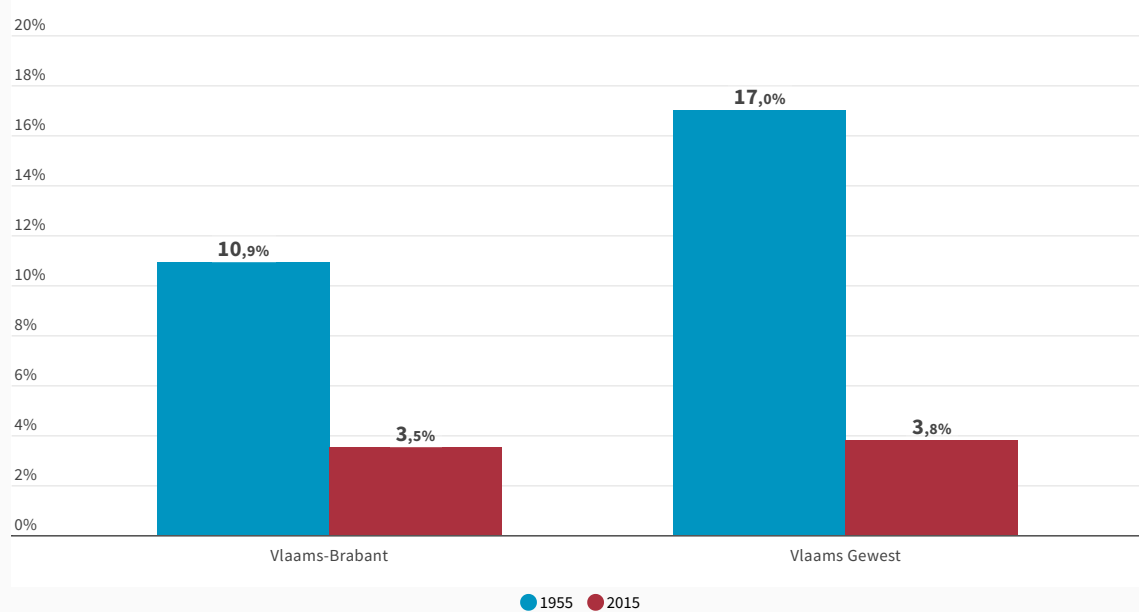
groeipercentage t.o.v. 1950-1960

INBO | provincies.incijfers.be | 2015

Onderstaande grafiek toont de verschillen met het Vlaams Gewest voor het totale wetlandareaal (procentuele bedekking t.o.v. totale grondgebied), actueel in 2015 en historisch in 1950-1960.

Oppervlakte wetlands % t.o.v. totale oppervlakte

INBO | provincies.incijfers.be | 1955 - 2015

3. Bos

Bossen herbergen vaak een hoge biodiversiteit en leveren ook belangrijke diensten zoals verkoeling en koolstofopslag. Een voldoende groot en sterk netwerk van goed ontwikkeld bos is noodzakelijk om deze waarden bestand te maken tegen klimaatverandering.

Bossen worden in Vlaanderen juridisch gedefinieerd volgens het bosdecreet (zie [4.3 Bosdecreet](#)). De oppervlakte bos kan op basis van verschillende bronnen ingeschat worden. Elke bron en elke dataset heeft echter andere criteria om te bepalen wat bos is, en geen enkele dataset geeft een volledig accuraat beeld van de oppervlakte bos zoals juridisch gedefinieerd in het bosdecreet.

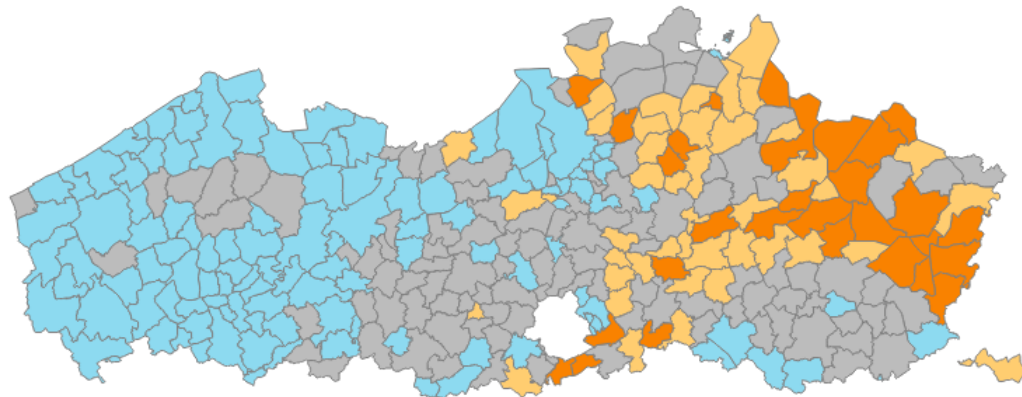
- De bodembedekkingskaart (zie [2.2 Klimaatgroen](#)) geeft alle groen hoger dan 3 meter weer, maar neemt daardoor ook bomen buiten bosverband in rekening.
- De [Boswijzer](#) geeft een striktere selectie weer, die nauwer aanleunt bij bos zoals gedefinieerd in het bosdecreet, maar ook deze kaart kan niet gehanteerd worden om de oppervlakte bos te monitoren.
- De Biologische Waarderingskaart biedt ook de mogelijkheid om bos te situeren, waarbij het bostype af te leiden is uit de karteringseenheden. Het bepalen van precieze oppervlaktes, en zeker evoluties in de bosoppervlakte is hier echter niet mogelijk doordat bossen soms in complexen van bos- en niet-bosvegetaties zijn ingetekend en de kartering over een lange periode liep en niet op vaste tijdstippen gebiedsdekkend herhaald wordt.
- Het [landgebruiksbestand](#) combineert informatie uit diverse andere kaartlagen om bos af te bakenen. Bossen met een uitgesproken recreatieve functie (recreatiedomeinen, parken) worden in deze kaart echter niet als bos weergegeven.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) monitort aan de hand van een steekproefmethode de evolutie van de bosoppervlakte in Vlaanderen. Er werden tot hier toe twee inventarissen uitgevoerd (1997-1999 en 2009-2018). Met deze data zijn echter geen uitspraken te doen op schaal van gemeenten. Op niveau van de provincies en Vlaanderen werd de oppervlakte bos wel berekend. De bosindex voor Vlaanderen bedraagt 10,3%, zowel tijdens de eerste als tweede bosinventaris. Ook voor de provincies is er, rekening houdend met de foutenmarges, geen groot verschil tussen de eerste en tweede bosinventaris. De gegevens per provincie kunnen hier worden geraadpleegd: [Vlaamse Bosinventaris \(natuurenbos.be\)](#).

Wat betreft de kenmerken van de bossen konden wel enkele trends gedetecteerd worden. Het aantal boomsoorten per bostype nam toe, maar het aantal soorten kruidachtigen niet. Van die kruidachtigen neemt het aantal oud-bosplanten wel toe, zowel in oude als in meer recente bossen. De natuurlijksheidsgraad en het aandeel en volume dood hout namen ook toe. Van de belangrijke milieudrukken werd er tussen de eerste en tweede bosinventaris geen verbetering van de impact door versnippering waargenomen, evenmin is er een indicatie dat de impact van stikstof afneemt op het bosecosysteem. Van de derde bosinventaris wordt een tussentijdse rapportering verwacht in 2025.

De oppervlakte die effectief ingevuld wordt door bos wordt op basis van het landgebruiksbestand ingeschat op 13,0% van de totale oppervlakte van Vlaams-Brabant, ten opzichte van 11,0% in het Vlaams Gewest. Op onderstaande kaart krijgen we een overzicht van de oppervlakte effectief ingevuld bos ten opzichte van de totale oppervlakte.

Oppervlakte effectief ingevuld bos % t.o.v. totale oppervlakte

● veel lager ● lager ● gemiddeld ● hoger ● veel hoger | ■ Niet van toepassing

Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be | 2022

Nieuwe bosaanplantingen en compensaties worden sinds 2019 bijgehouden in de [Bosteller](#). Compensaties zijn aanplantingen die gebeuren om een ontbossing te compenseren en kunnen dus niet beschouwd worden als bosuitbreiding (zie [4.3 Bosdecreet](#)). In Vlaams-Brabant werd vanaf het opstarten van de bosteller in 2019 tot 2023 294,75 hectare bos aangeplant, waarvan 218,34 hectare bosuitbreiding en 76,41 hectare boscompensatie.

Let op: er wordt hierbij geen rekening gehouden met de ontbossingen, aangezien de cijfers daarvan niet opgenomen worden in de Bosteller. Het aandeel bijkomend bos zal netto dus lager zijn dan deze cijfers voorstellen, aangezien de oppervlaktes die ontbost werden hiervan afgetrokken zouden moeten worden om een beeld te krijgen over de evolutie van de totale bosoppervlakte in een bepaald gebied.

4. Water

De ecologische toestand van de waterlopen in Vlaanderen is een cruciale indicator voor de gezondheid van onze aquatische ecosystemen. Het begrijpen van deze toestand biedt inzicht in de kwaliteit van het water en het vermogen van het milieu om ondersteuning te bieden aan verschillende soorten flora en fauna. Dit wordt bepaald door verschillende factoren, waaronder de waterkwaliteit, de hoeveelheid voedingsstoffen en de diversiteit van aquatische organismen.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) speelt een sleutelrol in het monitoren en beoordelen van de ecologische toestand van waterlopen in Vlaanderen. Via hun interactieve kaart op de website '[Leefkwaliteit Vlaanderen](#)' kunnen belanghebbenden de meest recente gegevens en inzichten verkrijgen over de ecologische toestand van verschillende waterlopen in de regio.

De ecologische toestand wordt vaak geassocieerd op basis van verschillende categorieën, variërend van 'slecht' tot 'zeer goed'. Deze classificatie wordt bepaald aan de hand van factoren zoals de aanwezigheid van bepaalde soorten waterorganismen, de concentratie van vervuulende stoffen en andere milieu-indicatoren.

Tussen 2010 en 2021 hebben aanzienlijke inspanningen geleid tot een positieve trend, waarbij de totale emissies van zuurstofbindende stoffen en nutriënten (stikstof en fosfor) aanzienlijk zijn afgenomen:

- het biochemisch zuurstofverbruik daalde met 28%,
- de stikstofemissies daalden met 17%,
- de fosforemissies namen af met 19%.

Deze ontwikkeling is voornamelijk toe te schrijven aan de verminderde inbreng van ongezuiverd huishoudelijk afvalwater in onze waterlopen. De verbeterde cijfers zijn het resultaat van zowel de uitbreiding als de verfijning van openbare waterzuiveringsinstallaties, evenals de inspanningen van bedrijven. Opmerkelijk is dat terwijl de fosforuitstoot in de landbouw gestaag afneemt, dit niet het geval is voor de stikstofuitstoot in dezelfde sector.

Hoewel deze verminderde emissies hebben geleid tot positieve veranderingen in de zuurstof-, stikstof- en fosfaatconcentraties in de waterlopen, blijkt uit de gegevens van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) dat de verbetering de laatste jaren afvlakt. Het percentage Vlaamse waterlichamen dat aan de norm voldoet is toegenomen, ondanks dat de hoeveelheid nitraat in recente jaren een verslechtering laat zien.

De verbeterde waterkwaliteit heeft ook positieve gevolgen voor de flora en fauna in de waterlopen. Aquatische organismen zoals vissen en waterplanten profiteren van de verbeterde zuurstof- en nutriëntenconcentraties. Dit wordt weerspiegeld in een toename van het percentage waterlichamen dat als goed of zeer goed wordt beoordeeld voor ongewervelde dieren en waterplanten. Het moet echter worden opgemerkt dat slechts een kleine minderheid van de waterlichamen de gestelde doelen volledig bereikt (1,6%).

Om deze uitdagingen aan te pakken, worden verschillende maatregelen en actieplannen ingezet. De stroomgebiedbeheerplannen en het zesde mestactieplan (MAP 6) werken aan het verbeteren van oppervlaktewater en het verminderen van nitraten en fosfaten uit meststoffen. Het Nationaal Actie Plan d'Action National (NAPAN) omvat gecoördineerde inspanningen inzake pesticiden in België. Het Vlaamse PFAS-actieplan richt zich op het aanpakken van perfluoralkylstoffen (waaronder PFOS) en hormoonverstoorders. Deze inspanningen zijn essentieel om de gezondheid van onze waterlopen te waarborgen en te verbeteren voor huidige en toekomstige generaties.

De ecologische toestand van een waterloop wordt ingedeeld in vijf categorieën: zeer goed, goed, matig, ontoereikend en slecht. Een goede ecologische toestand wordt in Vlaanderen bijna nergens bereikt, al is een langzame verbetering merkbaar.

Natuur en leefkwaliteit

1. Niet-bebouwde ruimte

Er bestaan heel wat indicatoren om het Vlaamse ruimtegebruik te beschrijven. Voor een overzicht verwijzen we naar het eerste hoofdstuk in het [Ruimterapport Vlaanderen 2021](#).

Van een flink aantal van de typologieën zijn de cijfers opgenomen in het [Rapport ruimtegebruik](#). De link met ‘natuur’ in de strikte zin van het woord is niet altijd duidelijk te maken. Er dient voor elke parameter nagegaan te worden of tuinen en parken of zelfs doorsnee landbouwgebied zijn inbegrepen of niet. Idem voor golfterreinen, luchthavens of spoorwegemplacements. Soms zijn dergelijke terreinen rijk aan spontane natuur, maar vaak ook niet. Om een beeld te krijgen van de totale oppervlakte aan waardevolle natuur in de strikte zin van het woord, verwijzen we naar de Biologische Waarderingskaart in hoofdstuk [1. Waardevolle natuur](#).

Hieronder lichten we kort toe hoe die ruimtelijke typologieën te interpreteren zijn voor wat betreft de aanwezigheid van spontane of beheerde natuur.

Landgebruik: verwijst naar het effectieve gebruik van de grond voor welbepaalde menselijke activiteiten, teelten of natuurlijke begroeiing.

Ruimtebeslag: dit betreft de ruimte ingenomen door ‘nederzettingen’, dus huisvesting (inclusief tuinen), industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, serres, parken, wegbermen of taluds langs infrastructuur, of recreatieve doeleinden. Het is geen zuivere indicator van ‘bebouwde grond’, omdat kleine groenzones binnen de bebouwde omgeving worden meegeteld. Waterlichamen tellen niet mee. Wat geen ruimtebeslag is, heet ‘**open ruimte**’. Die term valt niet te letterlijk te nemen, want ook bos valt op die manier onder ‘open ruimte’.

Niet bebouwde ruimte: wordt afgeleid uit de grote grondgebruiksklassen (niveau 1) van ‘Landgebruik’. Het betreft alle categorieën die geen gebouwen, wegen, spoorwegen of overige zijn. Parken en tuinen horen hier dus ook bij, net als grasland, akker, bos, water, e.a.

De meeste ‘niet bebouwde ruimte’ ligt buiten ‘ruimtebeslag’. Maar ook binnen ruimtebeslag kan ‘niet bebouwde ruimte’ gelegen zijn, zoals parken en tuinen. De ‘**niet bebouwde ruimte binnen ruimtebeslag**’ is daarom een goede maat voor leefkwaliteit, afkoeling of ontspanning binnen de bewoonde gebieden.

Toegankelijke niet bebouwde ruimte: deze indicator biedt een zicht op hoeveel ruimte er is voor gezinnen om te ontspannen in het groen in de nabijheid van hun woonplaats. Opnieuw: hier is geen sluitende selectie voor ‘echte’ natuurgebieden gemaakt, maar de benadering is al beter omdat cultuurgrasland, akker, boomgaard en water er werden uitgehaald. Met andere woorden: de term ‘niet bebouwde ruimte’ werd hier verengd waardoor intensief landbouwgebied erbuiten valt en het veeleer over de meer klassieke natuur- en parkzones gaat.

Binnen de categorie ‘toegankelijke niet bebouwde ruimte’ wordt een verder onderscheid gemaakt in types volgens de grootte van niet-versnipperde clusters daarvan. Voor meer info zie dit [VITO-rapport](#) met de technische beschrijving van groentypologieën in Vlaanderen.

Voor cijfers over het aandeel niet bebouwde ruimte over het gehele grondgebied verwijzen we naar hoofdstukken 2.3 en 2.4 van het [Rapport ruimtegebruik](#) in [provincies.incijfers.be](#).

2. Groennormen

Voldoende groen in de verstedelijkte omgeving is essentieel voor de leefkwaliteit. Om een onderbouwd kwantitatief kader te bieden om deze omgeving leefbaar te houden werden groennormen ontwikkeld. In Vlaanderen werden in 1993 voor het eerst groennormen gepubliceerd. Deze kregen in 2001 een update, en in 2024 werden in opdracht van de Vlaamse overheid [nieuwe groennormen](#) uitgewerkt. De nieuwe Vlaamse groennormen hanteren de 3-30-300-regel als kader. De cijfers verwijzen naar minimale streefwaarden voor drie types van groen: elke woning heeft nood aan 3 zichtbare bomen, 30% ‘klimaatgroen’ in zijn omgeving en toegankelijk groen op 300 meter. Idealiter geldt dat voor alle gebouwen waarin mensen betekenisvol tijd doorbrengen, zoals schoolgebouwen, kantoren en zorgvoorzieningen. Elk van deze drie componenten (“groen zien”, “in groen zijn” en “in groen doen”) heeft een intrinsieke waarde, maar het is hun samenwerking en synergie die van het concept een holistische, kwantitatieve groennorm maken. De interactie tussen de drie componenten zorgt voor structureel groenere buurten, wat een positieve invloed heeft op welzijn, gezondheid, sociale interactie, fysieke beweging, connectiviteit met de natuur, ecosysteemdiensten, biodiversiteit en klimaat.

De nieuwe groennormen worden met een stappenplan voor toepassing in de praktijk toegelicht in het rapport [Moderniseren van de Vlaamse groennormen](#).

In de volgende hoofdstukken worden de drie componenten toegelicht met cijfers die kunnen gehanteerd worden om deze af te toetsen.

2.1 Zichtbaar groen

De aanwezigheid van natuur, ook in stedelijke omgeving, is van belang voor de leefkwaliteit. Zichtbaar groen draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid van de inwoners. De 3-30-300-regel die als nieuwe Vlaamse groennorm ontwikkeld werd, hanteert een streefdoel van minstens 3 zichtbare bomen vanuit elke woning. De norm 3 zichtbare bomen draait om de baten van “groen zien”, dus ook andere vormen van groen, zoals lage beplanting en gevelgroen, kunnen hieraan bijdragen.

De kaart "[natuurbeleving op de weg](#)" geeft aan waar en in welke mate er groen en blauw aanwezig is nabij wegen. Landelijke gemeenten hebben veelal een groter aandeel wegen met veel zichtbaar groen. De grootste baten van zichtbaar groen voor inwoners bevinden zich echter binnen de bebouwde ruimte, en net daar is het aandeel zichtbaar groen vaak veel kleiner. Op onderstaande kaart kan je de straten met een groot gebrek aan zichtbaar groen gemakkelijk situeren door in te zoomen. In wijken met een hoge bevolkingsdichtheid (zie [Rapport bevolking en huishoudens](#) hoofdstuk 1.1) en weinig zichtbaar groen liggen de grootste uitdagingen voor het voldoen aan de groennorm voor zichtbaar groen.

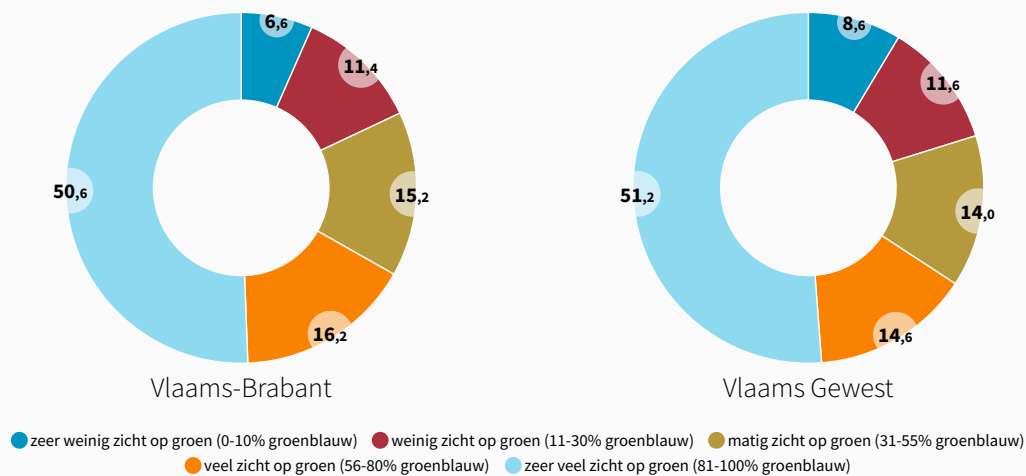

Onderstaande grafiek toont in welke mate er groen zichtbaar is vanop de weg in vijf klassen.

In Vlaams-Brabant is er op 6,6% van de wegen zeer weinig zicht op groen (0-10% groenblauw), op 11,4% van de wegen weinig zicht op groen (11-30% groenblauw), op 15,2% van de wegen matig zicht op groen (31-55% groenblauw), op 16,2% van de wegen veel zicht op groen (56-80% groenblauw) en op 50,6% van de wegen zeer veel zicht op groen (81-100%).

Zichtbaar groen

% t.o.v. totaal wegkilometers

Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be | 2019

2.2 Klimaatgroen

Groen levert tal van ecosysteemdiensten. Het zorgt bijvoorbeeld voor verkoeling op warme dagen en draagt bij tot het fysiek en mentaal welzijn van de mens. Tegelijkertijd is dit groen van belang voor de biodiversiteit. Een voldoende aandeel groen in stedelijke omgeving kan, met een kwalitatieve invulling, als leefgebied functioneren voor tal van soorten en ervoor zorgen dat groenblauwe verbindingen vanuit het buitengebied tot in de stedelijke omgeving kunnen doordringen.

De 3-30-300-regel van de nieuwe [groennormen](#) stelt een streefdoel van 30% groen voor op wijkniveau. Voor het berekenen van deze groennorm wordt hoog groen sterker gewaardeerd dan laag groen omwille van de grotere impact van bomen ten opzichte van lage beplanting. De oppervlakte laag groen wordt daarom met een factor 0,5 meegerekend.

Onderstaande kaart toont voor Vlaams-Brabant in welke statistische sectoren het streefdoel van 30% groen op wijkniveau gehaald wordt.

Oppervlakte groen

statistische sectoren in Vlaams-Brabant, t.o.v. totale oppervlakte

Digitaal Vlaanderen | provincies.incijfers.be | 2021

2.3 Toegankelijk groen

De 3-30-300-regel die als [nieuwe groennorm](#) ontwikkeld werd hanteert het streefdoel dat iedereen vanaf de eigen woning een toegankelijk groengebied van minstens 0,5 tot 1 hectare zou moeten hebben op een wandelafstand van minder dan 300 meter.

In hoeverre een gebied als toegankelijk kan beschouwd worden hangt af van diverse factoren. De dichtheid en kwaliteit van de paden en wegen in een gebied, recreatieve infrastructuur, aanwezigheid van speelzones en kwaliteiten van het groen bepalen samen met de oppervlakte in hoeverre groen beantwoordt aan de noden.

Gebiedsdekkende data voor Vlaanderen om de nieuwe groennorm af te toetsen is nog niet voorhanden. Voor het berekenen van de beschikbaarheid van toegankelijk groen volgens de oude groennormen zijn wel gegevens beschikbaar. Deze worden besproken in hoofdstuk 2.5 van het [rapport Ruimtegebruik](#) in provincies.incijfers.be.

Extra interessant is het om zicht te krijgen op toegankelijke niet bebouwde ruimte. Hoeveel ruimte is er voor gezinnen om te ontspannen in het groen en dit in de nabijheid van hun woonplaats?

Vrij toegankelijke niet-bebouwde ruimte

Onderstaande indicatoren brengen de oppervlakte en de nabijheid van vrij toegankelijke niet bebouwde ruimte in kaart. Dat wil zeggen dat zowel privétuinen, als groen op commerciële en industriële percelen zijn uitgesloten. Ook het groen op kerkhoven, golfterreinen, dierentuinen en attractieparken, sportterreinen en campings wordt niet meegeteld, omdat dit niet als vrij toegankelijk groen beschouwd wordt, waar bijvoorbeeld kinderen vrij kunnen spelen of men de hond kan uitlaten. Ook het groen op militaire domeinen is uitgesloten, omdat dit niet vrij toegankelijk is.

De volledige technische procedure voor de selectie van deze groengebieden kan je terugvinden in de [technische fiche groentypologieën van VITO](#).

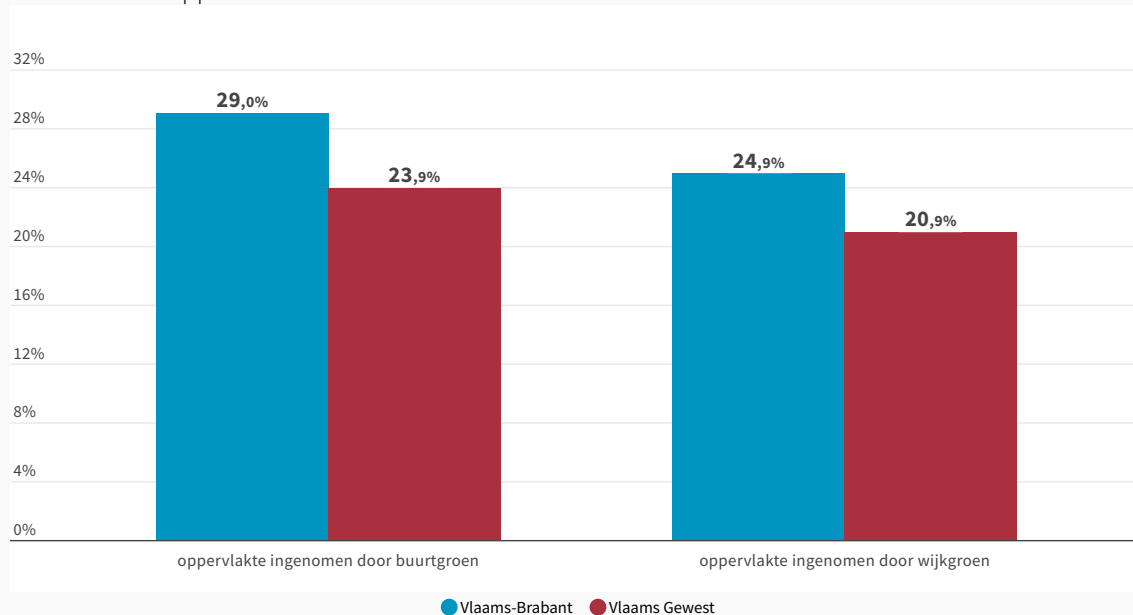
Typologieën toegankelijke groenclusters 'groen in de buurt'

buurtgroen	Groen met minimum oppervlakte van 0,2 ha
wijkgroen	Groen met minimum oppervlakte van 10 ha

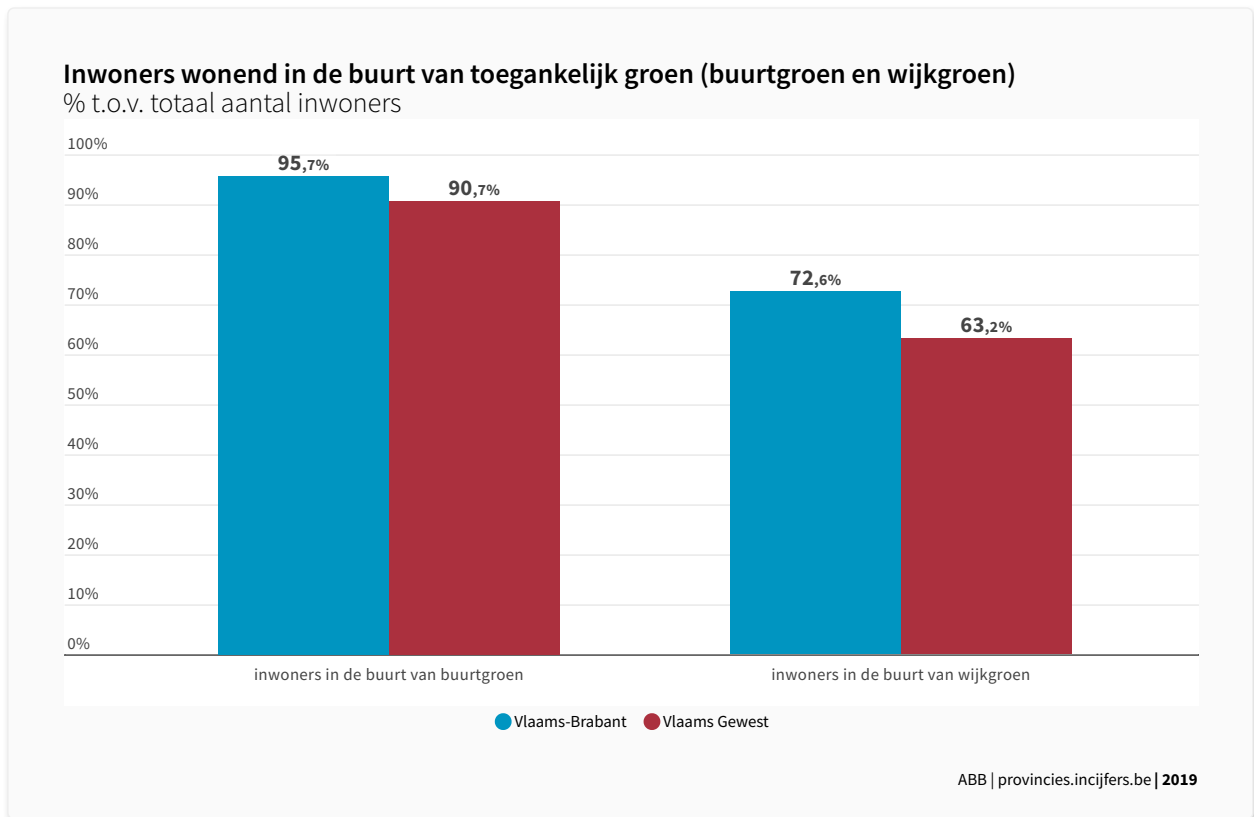
In Vlaams-Brabant is 24,9% van de oppervlakte ingenomen door wijkgroen. In het Vlaams Gewest bedraagt dit 20,9% .

Oppervlakte toegankelijk groen (buurtgroen en wijkgroen)

% t.o.v. totale oppervlakte

Onderstaande grafiek toont ons of deze groenclusters in de buurt in afstand vlot bereikbaar zijn voor de inwoners. Voor buurtgroen hanteren we de grens van 400 meter afstand, voor wijkgroen 800 meter. In Vlaams-Brabant woont 95,7% van de inwoners binnen de 400 meter van buurtgroen. 72,6% van de inwoners woont binnen de 800 meter van wijkgroen. In het Vlaams Gewest is dit laatste 63,2%. Dit betekent dat een derde van de Vlamingen meer dan 800 meter moet afleggen om een toegankelijk groengebied met een oppervlakte van minimum 10 ha te bereiken.

Speelbos en speelnatuur

Contact met de natuur is belangrijk voor de fysieke en mentale gezondheid. Kunnen spelen in de natuur is daarom essentieel voor kinderen. Door het afbakenen van officiële speelzones wordt spelen in de natuur mogelijk gemaakt op plaatsen waar dit biodiversiteitsdoelen niet in het gedrang brengt.

Speelzones zijn officiële zones in bos- en natuurgebieden waar vrij mag gespeeld worden en kinderen dus niet op de paden hoeven te blijven waar dat zonder deze aanduiding niet mogelijk zou zijn. Echte speelinfrastructuur is in deze zones doorgaans niet aanwezig. Deze zones worden vastgelegd in de [toegankelijkheidsregeling](#) van een natuurgebied. Dit kunnen zowel gebieden van openbare besturen zijn als van particulieren, natuurverenigingen en andere eigenaarstypes. Een toegankelijkheidsregeling kan goedgekeurd worden samen met een natuurbeheerplan, maar kan ook zonder natuurbeheerplan opgesteld zijn.

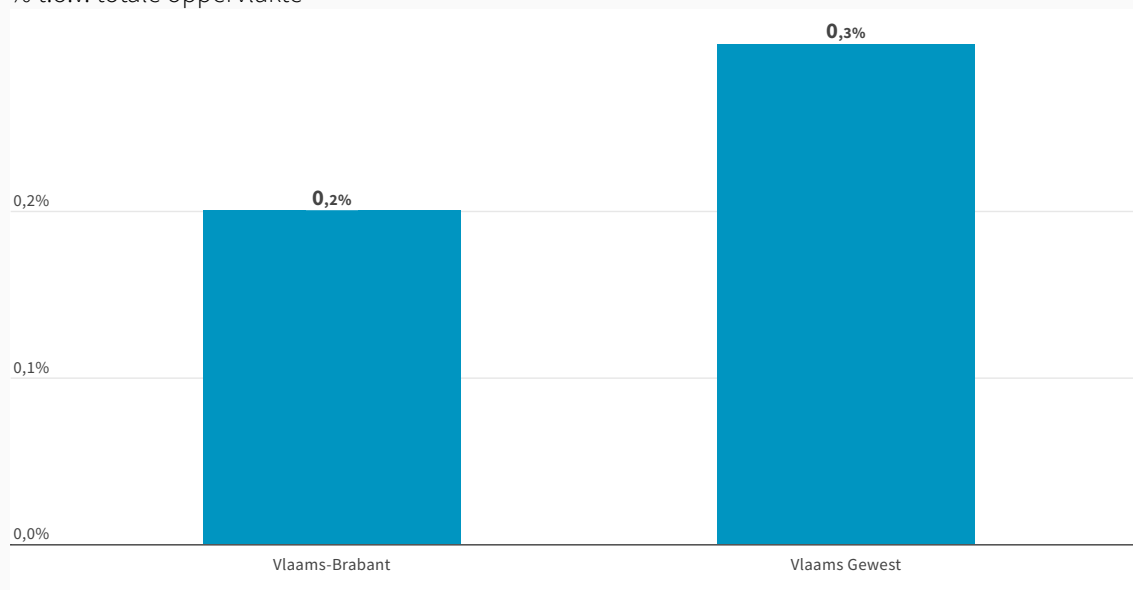
Om de rust voor flora en fauna te garanderen zijn sommige zones enkel in de zomer toegankelijk - de zogenaamde zomerspeelzones - of tijdelijk ontoegankelijk in specifieke periodes, zoals het broedseizoen.

Meer info over speelzones vind je op [de website van het Agentschap voor Natuur en Bos](#).

In Vlaams-Brabant is er 0,2 hectare speelzone in bossen en natuurdomeinen afgebakend, waarvan 0,2 ha permanente speelzone en 0,1 ha zomerspeelzone.

Oppervlakte speelzone in bossen en natuurdomeinen % t.o.v. totale oppervlakte

ANB | provincies.incijfers.be | 2024

Beheer

1. Beheerplannen

In principe steunt natuur op natuurlijke processen, maar lang niet elk natuurtype kan worden behouden zonder tussenkomst van de mens. Zo zijn bijvoorbeeld heidegebieden en hooilanden ontstaan door eeuwenlang beheer door de mens. Deze halfnatuurlijke natuurtypes zijn het resultaat van traditionele landbouw waardoor erg biodiverse biotopen ontstonden. Om deze zeldzame soorten niet te verliezen houden we de biotoop in stand door ze bijvoorbeeld te laten begrazen en gefaseerd te maaien. Op deze manier kunnen we de verscheidenheid in biodiversiteit in stand houden.

In Vlaanderen is sinds 2015 het herziene [Natuurdecreet](#) van kracht dat een wettelijk kader geeft voor (geïntegreerd) bos- en natuurbehoud. Het natuurbeheerplan vormt het centraal document waarbij onderstaande vier types worden onderscheiden.

- type 1: behoud van de aanwezige natuurkwaliteit
- type 2: hogere natuurkwaliteit: De beheerder engageert zich om minstens 25% van het terrein in te vullen volgens een natuurstreefbeeld. Natuurbeheerplannen voor openbaar terrein zijn minimaal type 2.
- type 3: hoogste natuurkwaliteit: Over de volledige oppervlakte worden één of meerdere natuurstreefbeelden gerealiseerd.
- type 4: natuurreservaat

Vlaams-Brabant had in 2023 in totaal 5.345,18 hectare met een natuurbeheerplan.

Onderstaande tabel geeft de oppervlakte per type.

Oppervlakte natuurbeheerplan

hectare

	Vlaams-Brabant
oppervlakte Natuurbeheerplan type 1	150,00
oppervlakte Natuurbeheerplan type 2	838,49
oppervlakte Natuurbeheerplan type 3	713,69
oppervlakte Natuurbeheerplan type 4	3.643,00
oppervlakte onder een Natuurbeheerplan totaal	5.345,18

ANB | provincies.incijfers.be | 2023

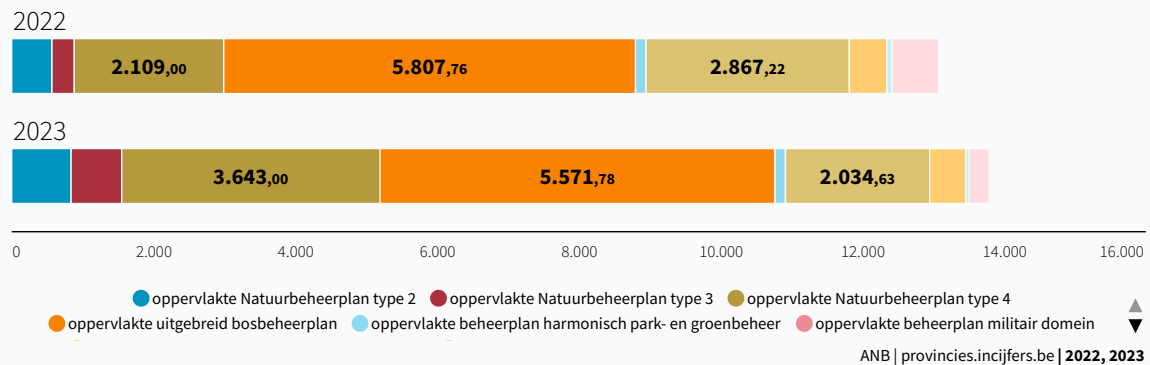
Daarnaast bestaan er ook nog andere wettelijk verankerde beheerplantypes, met name beperkte en uitgebreide bosbeheerplannen en beheerplannen van erkende natuurreservaten. Deze oude beheerplantypes worden op termijn omgezet tot natuurbeheerplannen.

Beheerplannen harmonisch park- en groenbeheer en beheerplannen voor militaire domeinen hebben geen wettelijke status. Voor gebieden met dergelijk beheerplan kan de beheerder een nieuw natuurbeheerplan opmaken.

In onderstaande grafiek zie je de evolutie in oppervlakte met [effectief natuurbeheer](#) voor Vlaams-Brabant. In 2022 bedroeg de totale oppervlakte 13.075,35 hectare en in 2023 bedroeg deze 13.787,59 hectare.

Evolutie oppervlakte effectief natuurbeheer

Vlaams-Brabant, hectare

Natuur is echter meer dan natuurrezervaten. Natuur is overal om ons heen. Heel wat soorten proberen te overleven in de marges van onze ruimtelijke ordening. Overal bevinden zich dus kansen om het leefgebied van soorten uit te breiden en het groen-blauwe netwerk te versterken. Zo bevatten bermen vaak belangrijke populaties aan zeldzame soorten of zorgen ze voor natuurcorridors in het landschap die worden gebruikt door allerlei fauna. Daarnaast is een soortgericht bermbeheerplan ook erg interessant voor wilde bestuivers bv. gekoppeld aan een bijenplan.

2. Beheerovereenkomsten voor landbouwers

Landbouwers kunnen op percelen of delen van percelen vrijwillig tijdelijke beheerovereenkomsten sluiten met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). De landbouwer voert op die percelen beheermaatregelen uit voor meer biodiversiteit in het landbouwgebied en ontvangt daarvoor jaarlijks een vergoeding. De VLM heeft een breed [aanbod](#) aan beschikbare beheerovereenkomsten. Het gaat bijvoorbeeld over het aanleggen van bloemenranden die voedsel en bescherming bieden aan akkervogels, aanleg en beheer van bomenrijen en houtkanten en aangepast maaibeheer. Voor begeleiding bij de aanvraag en uitvoering van een beheerovereenkomst kunnen landbouwers terecht bij de [bedrijfsplanners van VLM](#).

Er zijn drie types beheerovereenkomsten: [beheerovereenkomsten voor soortenbescherming](#), [beheerovereenkomsten voor bufferen en verbinden](#), en beheerovereenkomsten voor kleine landschapselementen. De beheerovereenkomsten voor soortenbescherming en bufferen en verbinden kunnen alleen in beheergebieden gesloten worden. Daar dragen de beheerovereenkomsten het meest bij aan de biodiversiteit. De beheerovereenkomsten voor het onderhoud van kleine landschapselementen kunnen landbouwers wel in heel Vlaanderen sluiten.

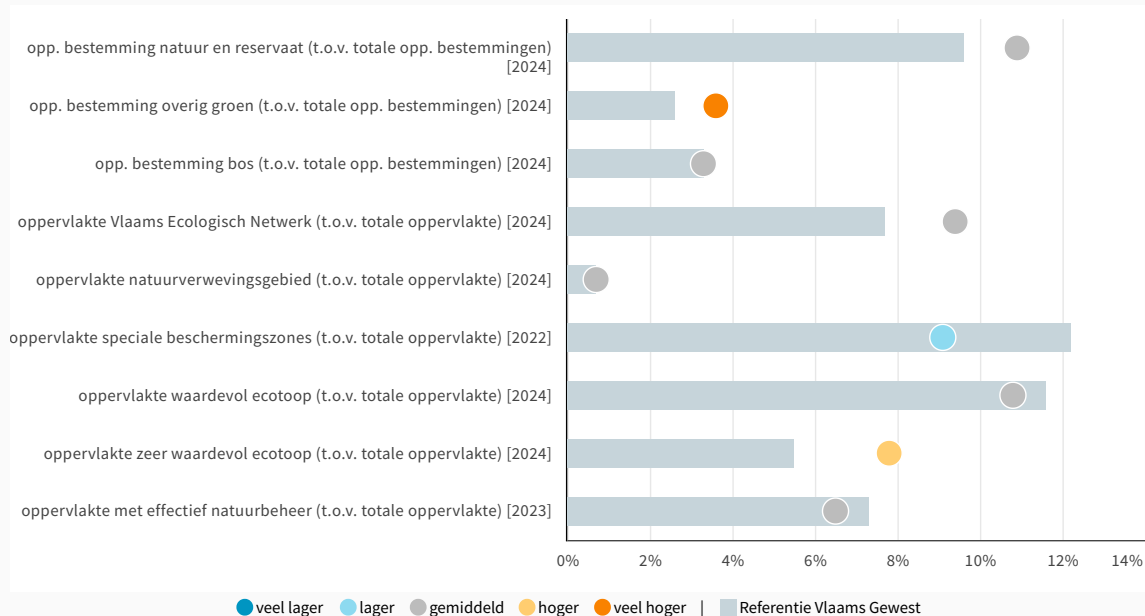
Naast de middelen die VLM voorziet heeft ook het Agentschap Landbouw & Visserij enkele alternatieve financieringsmogelijkheden, zoals [VLIF-steun](#) en [ecoregelingen](#).

Vlaams-Brabant heeft in 2023 110.361,07 hectare beheergebied, waarvan delen voor meerdere types beheerovereenkomsten kunnen aangeduid zijn. 27.923,15 hectare is aangeduid voor akker- en weidevogels, grauwe kiekendief en hamster, 48.577,97 hectare voor andere soorten zoals bruine kiekendief en zomertortel en 60.885,21 hectare om kwetsbare natuurelementen te bufferen of te verbinden en om soortrijke graslanden te beheren. De exacte ligging van de beheergebieden vind je terug op [Geopunt](#).

Samenvattende grafiek

Deze laatste figuur toont aan de hand van profielstaven in welke mate de natuurkenmerken van Vlaams-Brabant (gekleurde bol) afwijken van de waarde van het Vlaams Gewest (het vergelijkingsgebied, grijze staaf). Scoort Vlaams-Brabant gelijkaardig aan het Vlaams Gewest, dan kleurt de bol grijs. Een blauwe bol wijst op een lagere waarde en een oranje gekleurde bol op een hogere waarde in Vlaams-Brabant dan in het Vlaams Gewest.

Samenvattende grafiek Vlaams-Brabant

Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be, ANB | provincies.incijfers.be, INBO | provincies.incijfers.be

Voetnoten en begrippenlijst

Begrip	Omschrijving
speciale beschermingszones	Speciale beschermingszones zijn die gebieden die een Europese lidstaat aanduidt in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. De speciale Beschermingszones vormen doorheen de lidstaten van de Europese Unie samen het Natura 2000-netwerk. Binnen de zones moeten maatregelen worden genomen om de natuurlijke habitats en/of populaties van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, in stand te houden of te herstellen.
ecotoop	Het landschap kan vanuit de lucht gezien worden als een mozaïek van verschillende vlakjes: akkers, stukken bos, weilanden,... Het kleinste uniforme deeltje van dit landschap wordt ecotoop genoemd.
habitattype	Een levensgemeenschap van planten en dieren (land- of waterzone) met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken, die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn, en die op Europees niveau worden beschermd. In Vlaanderen gaat het om 46 habitattypes.
pompgemalen	Een gemaal is een inrichting om water van een lager naar een hoger niveau te brengen. Het brengt of houdt water in een peilgebied op een bepaald peil.
z-score	Een z-score geeft aan hoeveel standaarddeviaties een observatie van het gemiddelde af zit. Je krijgt dus je plek ten opzichte van het gemiddelde, uitgedrukt in een standaard maat. Dit heeft als voordeel dat je direct kunt zien hoe goed iemand scoort ten opzichte van de rest. De kaarten en grafieken die ingedeeld worden op basis van z-scores, volgen een bepaald kleurenschema. Is het gebied grijs ingekleurd, dan scoort het gebied gemiddeld ten opzichte van het vergelijkingsgebied. Is het gebied blauw ingekleurd, dan scoort het gebied onder het gemiddelde, is het gebied oranje ingekleurd, dan scoort het gebied boven het gemiddelde.

Colofon

Uitgever: [Data & Analyse van de vijf Vlaamse provincies](#)

In elke provincie biedt Data & Analyse lokale besturen en organisaties ondersteuning aan bij beleidsplanning via cijfers en rapporten over tal van thema's en beleidsdomeinen.

Via provincies.incijfers.be breiden de diensten Data & Analyse het structurele aanbod van cijfers en rapporten voortdurend uit. Dat gebeurt in samenwerking met, en op vraag van, andere provinciale diensten, externe partners en lokale besturen.

Daarbij wordt gebruik gemaakt van cijfers uit officiële databronnen, die op een gebruiksvriendelijke manier worden ontsloten op verschillende gebiedsniveaus, van statistische sectoren tot en met gewest.

Concept en creatie

De interprovinciale werking Natuur stelde de inhoud samen en verzamelde de data. De interprovinciale werking Data & Analyse ondersteunde dit proces organisatorisch, inhoudelijk en technisch.

Eerste jaar van publicatie: 2025

Hergebruiksvoorwaarden

Provincies.incijfers.be biedt veel afgeleide producten aan, zoals (1) rapporten, (2) dashboards, (3) tools om gegevens uit de databank te visualiseren, te combineren, te aggregeren en te transformeren, en (4) data uit eigen dataverwerkingen, zoals vermeld in de metadata (sectie 'Methodiek'). Deze producten worden ter beschikking gesteld onder de Modellicentie Gratis Hergebruik v1.0. Je hebt het recht om deze producten te consulteren, te downloaden en te reproduceren, op voorwaarde dat je de oorspronkelijke broneigenaar(s) en provincies.incijfers.be vermeldt. Waar zinvol vermeld je ook de periode(s) waarop de data betrekking hebben. Bij herhaaldelijke bronvermelding schrijf je de eerste verwijzing naar provincies.incijfers.be voluit gevolgd door de afkorting PinC, zodat het voor de lezer duidelijk is waar de afkorting voor staat. Vanaf de tweede verwijzing mag je de verkorte citeerwijze gebruiken.

Provincies.incijfers.be publiceert veel data van verschillende bronnen. Elke bron hanteert eigen hergebruiksvoorwaarden. Die kan je steeds vinden in de metadata (sectie 'Gebruiksvoorwaarden'). Een verwijzing naar provincies.incijfers.be (afgekort PinC) als centrale dataontsluiter wordt evenwel op prijs gesteld.

Meer uit dit rapport halen?

Ga dan eens kijken in onze [handleiding](#). Hier vind je onder andere meer uitleg over de iconen, hoe je nog meer kan halen uit de data die gebruikt worden in rapporten en hoe je meer informatie opvraagt over de data.

Provincies.incijfers.be is een product van de [interprovinciale werking Data & Analyse](#). Zij helpen je graag verder bij vragen over het gebruik van de tool, maar ook bredere vragen rond het gebruik van omgevingsdata bij lokale besturen.